

J. Klietkutė: jei istorija kaip įdomiausia

„Negaliu sustoti, nes jaučiu, kad šis darbas prasmingas. Tos asmenybės, kurios savo buvimu, veikla ir darbu turėjo įtakos Kretingos, Lietuvos istorijai, neturi būti palaidotos po laiko dul-kėmis“, – sakė Kretingos muziejaus vyriausioji muziejininkė-istorikė, fotografė, ikonografė, Jurgio Ambraziejaus Pabrėžos mokslinio ir dvasinio palikimo tyrinėtoja, Lietuvos pranciškonių pasauliečių ordino veiklų puoselėtoja, aktyvi visuomenininkė Jolanta Klietkutė.

Sandra ABRUTYTĖ

Vilniaus rajone užaugusi Jolanta nuo 1994 m. gyvena Kretingoje. Studijavo Kretingos religijos studijų institute prie Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos fakulteto. Domisi savo giminės (Klietkų, Gedgaudų, Danielių, Žukowski, Jurewicz-Okuszko) ir Pakutuvėnų kaimo (Plungės r.) genealogija, istorija. 2015 m. išleido knygą „Pirmieji pajūrio fotografai: Paulina Mongirdaitė, Ignas Stropus“, 2017 m. – „Pakutuvėnai. Kaimo istorija“, buvo 2018 m. išėjusios knygos „Atgimęs Kretingos grafų Tiškevičių dvaras“ sudarytoja.

Metų pradžioje J. Klietkutė apdovanota Vyskupo Motiejaus Valančiaus medaliu už krikščioniškosios kultūros ir dvasinių vertybių puoselėjimą ir sklaidą, filantropinę veiklą, visuomeniškai aktualią publicistiką, ugdančią tautiškumą, dvasines vertybes.

Keliais ir klystkeliais

– *Gal galite pristatyti savo profesiją – esate Kretingos muziejaus vyriausioji muziejininkė-istorikė. Koks tai darbas?*

– Mano tiesioginis darbas – ikonografijos rinkinio tvarkymas. Gaunu krūvas įvai-

riausių laikotarpių nuotraukų, jas tyrinėju ir aprašau. Bandau kuo išsamiau išstudijuoti fotografų bei nuotraukose esančių asmenų biografijas, vietas, pastatus, jų istoriją – visą tų fotografijų aplinką. Kiekviena mano diena yra tarsi kelionė laiko mašina po įvairiausių laikmečių ir vietas. Neatpažintų asmenų ir vietų fotografijos pamažu atsiskleidžia ir ima pasakoti neįtikėtinas istorijas. Žinoma, tik įdedant daug tiriamojo darbo. Kartais vienos nuotraukos aprašymas užima dieną ar net kelias. Tyrinėdama vienos grafo Aleksandro Tiškevičiaus nuotraukos istoriją, informacijos turėjau ieškoti ir Vatikano archyvuose. Ši istorija vis dar tebesitęsia... jau treči metai. Kartais, užsikabinus už vienos nuotraukos, išsirutulioja nuostabi istorija straipsniui. Na, ne tik nuotraukos įeina į mano pareigas. Dar esu atsakinga už muziejaus mokslinį archyvą, jo tvarkymą ir bylų išdavimą. Tai atskiras, dar iki galo neįšiltas lobynas. Gaila, kad vis laiko trūksta išsamiau prisėsti ir išstudijuoti per visą muziejaus istoriją sukauptą rašytinę medžiagą. Be to, tvarkau muziejaus biblioteką. Tai taip pat atskiras, staigmenų kupinas pasaulis. Kai didžioji dalis šiuolaikinių žmonių informacijos ieško internete, aš vis dar galiu vartyti knygas ir žinių semtis iš jų. Na, dar eksponatų ar renginių fotografavimas, interneto svetainės pildymas – smulkmenėlės, kurios užima laiko, bet man teikia džiaugsmą.

– *Kiekvienas svajoja eiti į mėgstamą darbą. Ar jums taip pasisekė?*

– Nuo vaikystės svajoju būti istorike. Net nežinau, kodėl man kilo ši mintis. Neturėjau nei giminių, nei pažįstamų istorikų. Išmokusi skaityti, „prarijau“ visas bibliotekoje rastas Petro Tarasenkos ir kitas istorines-nuotykinės knygas. Bibliotekininkė juokaudavo, kad mane teks perkraustyti į suaugusiųjų skyrių, nes mano neskaitytų vaikiškų knygų jau nebeliko. P. Tarasenkos knygos mano svajonę kiek sukonkretino – norėjau tapti archeologe. Gyvenau Vilniuje, Viršuliškėse, o netoliese buvo įsikūręs vaikų klubas „Liepsnelė“, kuriame lankiau ekskursijų vadovų būrelį. Nepamenu vadovo pavardės, bet jis turėjo dovaną sudominti miesto paslaptimis, istorijomis, pasakojo jas labai gyvai ir įdomiai. Su būreliu keliavome po Lietuvą, pabuvojome Sankt Peterburge. Vėliau jau iš Sankt Peterburgo atvykusiems jaunuoliams patys vedėme ekskursiją po Vilniaus senamiestį.

Deja, mano šeimos finansinė padėtis buvo tokia, kad baigusi aštuonias klases privalėjau rinktis profesiją, kad pati galėčiau užsidirbti pragyvenimui. Kadangi istoriją galėjau studijuoti tik aukštojoje mokykloje, teko šią svajonę atidėti. Kitos specialybės nedomino, tad pasiėmiau leidinį „Kur mokytis?“, užsimerkiau, atsiverčiau ir baks- telėjau pirštu. Pataikiau į Vilniaus elektro- mechanikos technikumą programuotojo specialybę. Ten ir įstojau 1986 m. ►

storiją stebėtume veiksmo filmą...

„Kiekvienas apsilankymas Orvydų sodyboje palieka savitą pėdsaką širdyje. Aš keičiuosi, o kai kurie dalykai lieka nepakitę“, – dalijosi mintimis J. Klietkutė. Asmeninio archyvo nuotr.

Kurį laiką Pakutuvėnuose per vasarą iki pat šalčių Jolantai teko gyventi vlgvame. Rimos Čekėnaitės nuotr.

Darbai Pakutuvėnuose. Rimos Čekėnaitės nuotr.

◀ Šio sprendimo nesigailėjau nė vienos dienos. Tuomet, kai pradėjau mokslus, kompiuteris dar buvo didžiulė salė, pilna eilėmis sustatytų burzgiančių „šaldytuvų“ ir prie jų prijungto vieno nespalvoto monitoriaus. Technikumas buvo Vilniaus centre, šalia Seimo rūmų, tad dalyvavau visuose įmanomuose piktetuose, mitinguose dėl Lietuvos nepriklausomybės atgavimo, lietuvių kalbos valstybinio statuso ir pan.

Vėliau sudėtingi gyvenimo keliai ir klystkeliai mane atvedė į Kretingą, kelerius metus dirbau „Špitolės“ arbatinėje-knygynė-

je, kelerius metus gyvenau Pakutuvėnuose, vėliau įstojau į Kretingos religijos studijų institutą prie VDU KTF. Taigi mano studijos gerokai nutolusios nuo mano vaikystės svajonės ir istorijos ar muziejinkystės. Tai labiau pašaukimas, o ne išsilavinimas.

Konfucijus sakė: „Pasirink mėgstamą darbą ir tau gyvenime nė vienos dienos nereikės dirbti.“ Visiškai jam pritariu. Nuostabu keltis rytą, nes noriu eiti į darbą, nes žinau, kad ten manęs laukia vis naujos ir naujos, dar neatrastos istorijos. Mane tai įkvepia.

– **Kokie objektai ar įvykiai jus domina kaip istorijos profesionalė?**

– Oi, nesu profesionalė. Jau minėjau, kad man istorija yra labiau pomėgis nei specialybė. Į klausimą atsakyčiau Jono Basanavičiaus žodžiais: „Tauta, nežinanti savo praeities, neturi ir ateities.“ Labai gailla, kad pastaraisiais dešimtmečiais istorija suprantama tik kaip datų ir faktų rinkinys. Suprantu, kodėl jauniems žmonėms istorija neįdomi, nes pateikiama sausiai. Jeigu žiūrėtume ne į datas, o į aplinkybes, turėjusias įtakos vieniems ar kitiems

Gyvendama Pakutuvėnuose išmoko ir ožkas pamelžti.

Didysis penktadienis. Rudenį bendruomenė buvo uždaryta, tad ji viena atvyko Didžiąją savaitę pabūti Pakutuvėnuose.

„Pakutuvėnuose grėžinys – vienintelė vieta, kur buvo vandens. Čia ir prausėmės, ir skalbėme, ir indus plovėme. Ant stalo guli akmuo, kuris įkaidavo per dieną gulėdamas ant krosnies, o vakare jį, susuktą į rankšluostį, nešdavausi į lovą ir pasidedavau prie kojų, nes visos miegamos patalpos buvo nešildomos“, – prisiminė Jolanta.
Asmeninio archyvo nuotr.

įvykiams, į asmenybes, jas formavusias tradicijas, laikmetį, tų asmenybių tikslus ir poelgius, matytume visai kitokį paveikslą. Istoriją stebėtume kaip įdomiausių veiksmo filmą. Ji yra gyva ir, beje, linkusi kartotis. Tik matydami praeities panoramą, galime planuoti ar koreguoti ateities įvykius. Deja, realybė rodo, kad žmonija iš istorijos nesimoko. Kiekviena nauja karta nori įrodyti, kad ji yra išskirtinė, ji žino viską geriau nei tėvai ar seneliai, atmeta protėvių patirtį ir kuria savo gyvenimus, tačiau persiritusi

į antrą gyvenimo pusę suvokia, kad tėvai buvo teisūs, bet... jau savi vaikai kuria savus gyvenimus ir kartoja tas pačias klaidas...

– **Kuo įdomus jūsų miestas Kretinga? Nesate kilusi iš Kretingos, bet gal ją jau vadiniate sava?..**

– Kretinga, mano akimis žiūrint, yra nuostabi tuo, kad čia kiekvienas akmuo, kiekvienas posūkis, kiekvienas pastatas pasakoja savo unikalią istoriją. Dabar renku medžiagą straipsniui apie tvorą. Taip, apie

tvorą! Bet apie ją sukasi tiek daug įdomybių, tiek istorijų, kad pati esu nustebusi. Jeigu ruošiatės aplankyti Kretingą su gidu, neužteks valandos ar dviejų. Jos istorija labai spalvinga ir įvairialypė. Čia tikrai nesugebėsiu išpasakoti visų įdomybių. Kretingą pamilau iš pirmo žvilgsnio, pirmą kartą išlipusi iš traukinio 1993 m. Šis miestelis man tapo savu, artimu ir labai brangiu.

Istorija yra gyva

– **Istorijos tyrinėjimas reikalauja kruopštumo... Kokių dar savybių? Kas tampa apdovanojimu po ilgų tyrinėjimų?**

– Gal iš pirmo žvilgsnio mano darbas atrodo labai romantiškas ir lengvas, bet tai tik išorės žavesys. Istorijos paieškos yra labai ir net labai lėtos. Jei dauguma kitų sričių darbuotojų 17 valandą uždaro duris ir eina ilsėtis, mano paieškos interneto archyvų platybėse trunka per naktis, savaitgalius ir atostogas. Bet taip įtraukia, kad nebegaliu atsitraukti. Galime grįžti prie pradžioje minėtos Konfucijaus citatos. Pomėgis virsta darbu ir atvirkščiai. Tam, kiek dar norėtusi ištyrinėti, reikėtų papildomai bent trijų gyvenimų...

Negaliu sustoti, nes jaučiu, kad šis darbas prasmingas. Tos asmenybės, kurios savo buvimu, veikla ir darbu turėjo įtakos Kretingos, Lietuvos istorijai, neturi būti palaidotos po laiko dulkėmis. ►

Piligriminėje kelionėje „Šv. Antano pėdomis“ į Siciliją. Tuomet Jolanta laukėsi savo pirmagimio sūnaus Manto. Asmeninio archyvo nuotr.

Šventojoje žemėje, Nazarete prie Marijos šaltinio. Almos Degimienės nuotr.

Šv. Antano atlaidai Kretingoje. Jolanta stebi ir fotografuoja. Algirdo Darongausko nuotr.

◀ Kartais, kai manęs paklausia „ką veiki?“, norisi atsakyti „prikeliu mirusius“. Drąsus atsakymas, bet realiai taip ir jaučiuosi.

Jau sakiau, kad istorija yra gyva. Tai nėra vien „kapstymasis po senus kaulus“. Istoriją kuriame ir mes. Juk vos po 50 metų mūsų daiktai, knygos, dienoraščiai bus muziejinių vertybėmis. Gyvenimą turėtume nugyventi taip, kad palikuonys galėtų didžiuliu mumis ir savo vaikams pasakoti mūsų gyvenimo istorijas.

– *Ką svajojate iširti, atrasti, sužinoti?*

– Didžiausias iššūkis atrasti fotografės P. Mon-girdaitės tikslią gimimo datą, jos kapo vietą Palangoje. Labai norėčiau išsamiau išstudijuoti savo pačios giminės medį (tam vis trūksta laiko ir galimybių rimtoms studijoms Vilniaus archyvuose). Daugiau svajonių apie atradimus neturiu – su džiaugsmu priimu stebuklus, kurie nuolat vyksta mano gyvenime.

– *Buvo laikas, kai labai domėjotės fotografija, ypač senąja?*

– Kartais žmonės mane vadina fotografe. Tačiau aš pati savęs taip nepavadinau. Fotografija – mano gyvenimo būdas, neatsiejama esaties dalis. Galbūt mano fotografijos nebuvo meninės, nebuvo parodinės. Mačiau pasaulį savaip. Fiksavau tai, kas, mano galva, svarbu, ką reikia išsaugoti, kas kinta ir pradings, jeigu nebus nufotografuota. Dokumentinė fotografija, nepagražinta, parodanti ir išsauganti realybę tokią, kokia ji buvo tą akimirką, kai aš ją mačiau. Tikriausiai jau atėjo laikas, kai galiu peržiūrėti savo archyvus, pasirinkti svarbiausias nuotraukas, kurios nuguls Kretingos muziejaus rinkinyje kaip mano laikmečio istorijos liudytojos.

Pirmasis fotoaparatas mano rankose atsirado per stebuklą (kaip ir daug dalykų mano gyvenime). Vieną tamsų lietingą vakarą tėtis ėjo iš darbo ir rado stotelėje ant suoliuko pamestą fotoaparatą „Smena-8M“. Parnešė jį man. Va taip netikėtai šeštos klasės mokinukė staiga tapo fotografe. Juostelę išfotografuoti išmokau ilgų bandymų būdu. Ryškinti ir daryti nuotraukų nemokėjau, vėliau specialistams. Tą pačią vasarą su tėvais atostogavome Ukrainoje pas mano dėdę. Fotografija buvo jo aistra. Per tas kelias savaites jis mane išmokė daugybės dalykų: nuo chemikalų parinkimo, gaminimo, juostelės ryškinimo iki nuotraukų spausdinimo. Sugrįžus jau nebereikėjo specialistų pagalbos, ištisomis naktimis vonios kambarys pavirsdavo fotolaboratorija, kur raudonos

lempos šviesoje vėl ir vėl iš naujo atgydavo per dieną išgyventos ir juostelėje užfiksuotos akimirkos. Su tuo tėčio rastu fotoaparatu dalyvavau visuose Atgimimo įvykiuose: „bananų baliuje“ Katedros aikštėje, po jo vykusiuose mitinguose, piketuose, Baltijos ir Europos keliuose, Sąjūdžio renginiuose. Net tą įsimintiną sausio 13-osios naktį fotoaparatas buvo su manimi. Kartu su juo keliavome susitikti su popiežiumi Jonu Pauliumi II Vilniuje ir Klaipėdoje, su Danijos karaliene Vilniuje, keliavome po Kaukazą, Lenkiją, Prancūziją, Čekiją, Vengriją... Kai bene 1994 m. senutėlė „Smena“ atgyveno savo dieneles, antrasis fotoaparatas taip pat „atėjo“ pats. Tuomet jau gyvenau Kretingoje. Brolis pranciškonas Audrius Šarka, ruošdamasis noviciatui į Ameriką, dėžę savo daiktų atnešė į „Špitolę“, kurioje tuomet dirbau, ir pasakė, kad viską galime išdalyti. Dėžėje buvo fotoaparatas „Zenit-B“, kuris atiteko man. Juo įamžinta daugybė Kretingos įvykių, Pakutuvėnų gyvenimo akimirkos, piligriminiai žygiai, kelionės po Italiją, keli susitikimai su popiežiumi Jonu Pauliumi II... Gimus mano vaikams, jau ir „Zenitas“ buvo nepataisomai pavargęs, tad įsigijau pirmąjį skaitmeninį fotoaparata. Tolesnis fotografinio gyvenimo kelias susijęs su įvairiais skaitmeniniais fotoaparatais. Kai manęs klausdavo, koks mano fotoaparato modelis, atsakydavau: „skolintas“. Išbandžiau daugybę senosios, alternatyviosios fotografijos technikų. Labiausiai patiko solargrafija ir *pinhole*. Dabar dažniausiai fotografuoju išmaniuoju telefonu, nors ir nervina prasta jo nuotraukų kokybė, bet sveikata jau nebeleidžia nuolat su savimi tampytis sunkiasvorio „Nikono“. Labai gaila, kad per mano gyvenimo perversmus, klajones ir gyvenamosios vietos keitimus pradingo didžiulė dalis fotonegatyvų.

Senoji fotografija mano gyvenime taip pat atsirado netikėtai. Gyvenau Pakutuvėnuose ir pranciškonas brolis Gediminas Numgaidis atsinešė dėžutę senų nuotraukų. Sėdėjau, varčiau jas ir pamačiau vieną nežinomo klieriko nuotrauką, paklijuotą ant kartoninės fotokortelės, ant kurios aukso raidėmis buvo įspausstas užrašas: „Pauline Mongird Polonga“. Sudomino – moteris fotografė? Pradėjau ieškoti informacijos, kas buvo ši moteris. Taip prasidėjo mano pažintis su senąja fotografija ir fotografų biografijų kėlimas iš užmaršties. Tuo metu nebuvo interneto, nebuvo suskaitmenintų šaltinių. Labai daug laiko leidau bibliotekose, žinias rankiodama po sakinį iš spaudos ir knygu. ►

Taip pamažu gimsta ikona.

Elenos Klietkutės nuotr.

„Kasmet laukiu nesulaukiu to „seniukų“ pavasario, kai gali Pakūtoje atsėsti saulėkaitoje ant bažnyčios laiptų, atsiremti į įkaitusį durų medį, veidu jausti gaiviai šiltą pavasario dvelksmą, pro primerktas blakstienas sekti dar apspangusių musę, stebėti, kaip kalasi pirmoji sodri pavasario žaluma ir giliai giliai atsidusti: „peržiemojom...“ – sakė J. Klietkutė. Manto Pelecko nuotr.

J. A. Pabrėžos 253-iojo gimtadienio renginyje J. Klietkutė vyskupui Algirdui Jurevičiui įteikė jos surinktą istorinę medžiagą apie žemaičių šventojo gyvenimą, darbus ir atminimo išsaugojimą.
Viliaus Viktoravičiaus nuotr.

Vasario 16-ąją muziejininkei, fotografei, J. A. Pabrėžos mokslinio ir dvasinio palikimo tyrinėtojai, Lietuvos pranciškonų pasauliečių ordino veiklų puoselėtojai, aktyviai visuomenininkei J. Klietkutei ir Budrių Šv. Kryžiaus Išaukštinimo bažnyčios prižiūrėtojai, jau daugiau nei 35 metus saugančiai senovinį bažnyčios paveldą, bendruomenės dvasinių vertybių puoselėtojai Antaninai Kniukštienei Vyskupo Motiejaus Valančiaus medalius įteikė Kretingos rajono meras Antanas Kalnius,
Dariaus Šypalio nuotr.

◀ Lietuviškų šaltinių buvo labai mažai. Atsiradus internetui, darbas žymiai paspartėjo, daugybę naktų praleidau tyrinėdama lenkų archyvus (pavydžiui, kaip kruopščiai jie viską skaitmenina ir dalijasi viešojoje prieigoje). Tikras stebuklas, kad mane susirado P. Mongirdaitės sesers palikuonė, vykau pas ją į Varšuvą, skenavau šeimos albumų nuotraukas, skaitėme jos prosenelės prisiminimus apie jos paauglystę Palangoje senelių

Mongirdų viloje ir apie mylimą tetą Paulą Mongird. Šie prisiminimai padėjo atkurti šiltą, žmogišką P. Mongirdaitės portretą. Susipažinau su genealogu Aidu Baškiu, kuris sudėliojo bajorų Mongirdų genealogijos pagrindus. P. Mongirdaitės gyvenimo istoriją į knygą dėlioju 15 metų. Ir dabar dar tebedėliuju.

Gyvendama istorijoje imu suvokti Dievo filosofiją. Pas Jį nėra laiko sąvokos. Yra am-

žinas dabar. Visa, kas buvo giliai praityje ir kas dar bus ateityje – visa yra dabar. Ir mes gyvename dabar, o ne tame, kas buvo vakar ar ne baimėje, kas bus rytoj. Dabar. Dabar aš esu ta pati šeštokė mergaičiukė, gavusi iš tėčio fotoaparata, ir ta pati penkiasdešimtmetė, pasitinkanti savo jubiliejų *Camino Lituano* kelyje...

Dėkokime protėviams

– Kaip į jūsų gyvenimą atėjo genealogija? Būna žmonių, kurie sako, kad nenori nieko žinoti apie savo šaknis, nes jiems skaudūs giminės nesutarimai ir pan. Gal turite kokį nors patarimą?

– Bakalauro baigiamajam darbui rinkdama Pakutuvėnų kaimo istoriją, staiga suvokiau, kad žinau šimtų man visiškai svetimų žmonių tėvus, senelius ir prosenelius, galiu vardyti jų ryšius, gimines ir vaikus, o savo pačios nežinau. Dėkoju Dievui, kad tuomet dar buvo gyvi mano tėveliai. Važiavau pas juos, klausinėju, kiek tik pajėgiau sugalvoti klausimų, pakėlėme šeimos nuotraukų albumus, tyrinėjome kiekvieną nuotrauką, užsirašinėju visas istorijas. Džiaugiuosi, kad spėjau. Toliau – ilgos naktys internete studijuojant bažnyčių metrikų knygas. Seniausias dabar man žinomas protėvis gimęs maždaug 1480 m. Mano pačios giminės medžio sudėliojimas labai paveikė mano asmenybę. Atradau sąsajas, kodėl turiu vienokių ar kitokių savybių ar baimių, taip pat ir talentų ar sugebėjimų.

Genealogija yra kaip virusas: užsikrėti ir nebegali sustoti. Išmoksti skaityti rąkščius lotynų, rusėnų, lenkų, vokiečių kalbomis. Dabar, rašydama apie kurią nors asmenybę, savaime sudėliuju jos giminės medį. Laikmečio įvykiai, vietovės, asmenys, buvę šalia, padeda susidaryti daug platesnį ir jautresnį asmens vaizdą. Tikriausiai jau ir nesuskaičiuosiu, kiek giminės medžių esu sudėliojusi. Pradedu vieną liniją, įsilieja kita, dar kita ir dar kita – pabaigos nėra. Tyrinėdama Mongirdų giminę, per jų santuokas susidomėjau Valickais, Bucevičiais, Šniukštomis. Lenkų šaltiniuose radau žinutę, kad Varšuvoje, Krokuvos priemiesčio gatvėje, savo fotoateljė turėjo fotografė Jadvyga Golč, kuri svajojo įkurti fotografijos mokyklą moterims, ir pas ją nuolat praktikavosi po kelias merginas. Susidomėjau,

nes visiškai šalia gyveno P. Mongirdaitės sesuo su šeima. O Lietuvos spauda rašė, kad būtent viešėdama pas seserį Paulina susidomėjo fotografija ir parsivežė į Palangą fotoaparaturą. Taigi, vyniojant šios istorijos siūlą, susidėjo Golč giminės medis ir knyga „Varšuvos fotografė Jadvyga Golč“ (lietuvių ir lenkų kalbomis).

Tyrinėdama Pakutuvėnų kaimo istoriją, sužinojau, kad čia gimė garsus Palangos fotografas I. Stropus. Dėliodama jo biografiją, sužinojau, kad jis mokėsi pas Plungės fotografą Mendelį Berkovičių. Taip paieškos nukrypo dar viena linkme ir gimė knyga „Plungės fotografas Mendelis-Movša Berkovičius“.

Rinkdama asmenybių biografijas, ne kartą susitinku su palikuonimis, kurie iš pradžių labai skeptiškai ir net neigiamai žiūrėjo į genealogiją dėl giminėje įvykusių skaudžių patirčių. Kartais tenka pabūti ir psichologu, kalbėti, kad skausmas, vien nustumtas į šalį, gali pasimiršti, bet neužgis. Kaip chirurgai atveria audinius ir operuoja užkrėstą vietą, taip ir kiekvienas iš mūsų turi surasti savyje jėgų atverti kartais net kelių giminės kartų užvertus puslapius ir patys sau pripažinti tiesą. Būna, kad išsamiau pasigilinus, ypač pažvelgus šiuolaikinio žmogaus akimis, toji tiesa staiga pasirodo ne tokia jau sukrečianti ir baisi. Gyvenimas yra margas, ir kiekvienoje kartoje, kiekvienoje giminėje yra ir šventųjų, ir nusidėjėlių. Tai reikia pripažinti ir su tuo susitaikyti. Žinau ne vieną istoriją, kaip anūkai ir proanūkiai, sužinoję, kad jų protėviai dalyvavo šaudant žydus, grobstant jų turtą, užėmė tvirtą poziciją – atgailavo už protėvių darbus, širdyje, o kai kurie ir viešai, atsiprašė žydų tautos. Ir mačiau, kaip jų gyvenimai ėmė keistis, kaip įveikė depresiją, dingo suicidinės mintys... Kad ir kokių nuoskaudų turėtume savo tėvams ar protėviams, vis dėlto tik jiems turime būti dėkingi, kad gimėme, kad esame.

Viename Latvijos genealogijos portale užrašyta: „Tas, kuris tyrinėja praeitį – laimi ateitį.“ Šiame posakyje telpa viskas – ir istorija, ir genealogija, ir politika, ir etika. Gilinkimės, studijuokime, tyrinėkime, o svarbiausia – darykime išvadas ir mokymimės iš protėvių klaidų, kad mes ir mūsų vaikai jų nebekartotume.

– Rašote žinomų ar tiesiog įdomių asmenybių biografijas?

– Man niekada nereikia galvoti, kuo gi čia dabar susidomėjus, nes asmenybės, kurių

Sekminės. Tarnystė parapijoje – tiesioginės šv. Mišių ir mokymų transliacijos.

Asmeninio archyvo nuotr.

Visa, kas buvo giliai praeityje ir kas dar bus ateityje – visa yra dabar. Ir mes gyvename dabar, o ne tame, kas buvo vakar ar ne baimėje, kas bus rytoj. Dabar.

biografijas tyrinėju, „ateina“ pačios. Tvarkydama muziejaus ikonografijos rinkinį, aprašinėdama nuotraukas, aptinku dar netyrinėtų fotografų pavardžių – Mečio Barkausko, Kosto Jagučio, jų biografijas ir imuosi dėlioti.

O kiek dar asmenybių vien Kretingoje žinomų tik pavardėmis, bet netyrinėtomis biografijomis: kalvis Augustas Borumas (jo giminės paieškos nuvedė net iki Australijos); pirmasis Kretingos telegrafininkas ir stoties viršininkas Dominykas Litvinas, jo žentas gydytojas Feliksas Janušis, šio dukterė rašytoja Liūnė Janušytė; stačiatikių bendruomenės seniūnas, veterinarijos felčeris Ignas Ganočka ir jo dukterė Kretingos ligoninės gydytoja radiologė Olga Joana Ganočkaitė; o kur dar dvaro tarnautojų šeimos! Šiuo metu renku nepaprastai įdomią ir skausmingą

Kretingos Zacharkų giminės istoriją – aktyvūs visuomenės veikėjai, menininkai, muzikantai, patyrę karo baisumus, gyvenimą perkeltųjų stovyklose, emigraciją į Braziliją ir JAV, sugrįžimą į Lietuvą ir KGB tardymus...

– Kaip gimė jūsų knyga apie Pakutuvėnus?

– Kelerius metus gyvenau Pakutuvėnuose, atsiskyrėlių bendruomenėje, kuri pamažu tapo pasaulio atstumtųjų, nesuprastųjų priebėga, vėliau peraugo į alkoholikų, narkomanų rehabilitacijos bendruomenę. Dvidešimt metų bendravau su aplinkinių kaimų žmonėmis, rinkau jų ir jų šeimų istorijas. Pakutuvėnų bendruomenės ir kaimo gyventojų istorijos sugulė į knygą „Pakutuvėnai. Kaimo istorija“.

– Kuo jus sudomino J. A. Pabrėžos mokslinis ir dvasinis palikimas, kurį tyrinėjate?

– J. A. Pabrėža – išskirtinė asmenybė. Erudicija ir mąstymu jis gerokai pralenkė savo laikmetį. Mano protas nesuvokia, kaip jis sugebėjo tiek daug nuveikti, teturėdamas vieną gyvenimą. Kalbu apie jį, rašau straipsnius, renku biografiją todėl, kad jo dėka pati patyriau stebuklą, buvau išgydyta. Esu jam skolinga savo gyvybę. Tikiu, kad tokių asmenybių gyvenimo pavyzdžiai labai reikalingi šių dienų žmonėms. ►

Kelionės baidarėmis – dar vienas gyvenimo džiaugsmas.

Manto Pelecko nuotr.

Žygis nusekusio Kartenalės upelio vaga.

Asmeninio archyvo nuotr.

◀ Gyvename labai įdomiu, bet kartu ir keistu laiku: Šventasis Raštas jau nėra autoritetas, tačiau žmonėms reikalingi nuomonės formuotojai, koučeriai, psichologai... „Ar gali aklas vesti aklą? Ar ne abu įkris į duobę?“ Žinoma, žmonės mato šiandienos Bažnyčios sopulius – nekrikščioniškai besielgiančius dvasininkus ir nutaria, kad tokia Bažnyčia jiems nereikalinga. Pasakysiu naujieną – dvasininkai tokie patys žmonės, kaip ir mes. Ir jie turi tokių pačių silpnybių bei polinkių. Niekas neapsaugotas nuo nuopolio. Dykumų tėvai turėjo vieną labai gerą nuostatą – nė vieno žmogaus nelaiškė autoritetu kol jis gyvas. Mirtis yra galutinis taškas, kai galima įvertinti nueitą gyvenimo kelią. Tad nuomonės formuotojų ir gyvenimo kelrodžių reikia ieškoti jau tarp besiilsinčių amžinybėje. Ir šiame kontekste nepaprastai gražiai įsiterpia J. A. Pabrėža. Jo asmeninio dvasinio tobulėjimo pasiryžimai yra lyg dienoraštis silpno, nuodėmės gundomo žmogaus, kuris iš paskutiniųjų ryžtasi kovoti su nuodėme, vis užsirašo konkrečius žingsnius ir net nusistato sau bausmes, jei tų pasiryžimų nesilaikys. Vienintelis jo autoritetas – Dievas. Troškimas – sekti Jėzumi ir elgtis kaip Jis. Kodėl J. A. Pabrėžos pamokslai taip traukė žmonių širdis, kad net iš vakaro susirinkdavo didžiausios minios? Kodėl jo pamokslai tokie artimi net mūsų laikmečio žmonėms? Nes kalbėjo ne savo, o Šventojo Rašto žodžiais. Šventajame Rašte aprašytos visos įmanomos gyvenimo situacijos ir jų sprendimo būdai. Tereikia imti ir skaityti. J. A. Pabrėža gyveno žemėje, bet dangaus perspektyvoje. Gyveno dabartyje.

Iš skaudžių patirčių

– **Kaip ikonografija atsirado jūsų gyvenime?**

– Patys geriausi dalykai mano gyvenime yra netikėti. Juos priimu kaip Dievo dovanas. 1996 m. Pakutuvėnuose vyko pirmoji ikonografų stovykla: iš Italijos atvykęs brolis Carlo Bertagninas OFM surinko grupelę dailininkų ir mokė juos ikonografijos pagrindų. Aš tuomet tarnavau virtuvėje ir, kai visi pietaudavo, įsmukdavau į bažnyčios balkoną, kuris buvo tapęs dailės studija, ir smalsiai tyrinėjau užgimstančių ikonų vaizdus. Mokykloje dailė man ne itin sekėsi. Nemaniau, kad iš viso sugebu piešti, tad šie pasisėdėjimai ikonografijos studijoje mane tiesiog užbūrė. Atėjus žiemai, atradau kažkieno Pakutuvėnuose pamirštus aliejinius dažus ir mažą lentelę. Laikas tarytum sustojo, tapydavau nešildomoje bažnyčios zakristijoje, kol pirštai pajėgė nulaikyti teptuką. Žinoma, ta mano pirmoji ikona buvo nei šiokia, nei tokia – ilgų ieškojimų ir atradimų rezultatas. Jos nuotrauką nedrąsiai nusiunčiau broliui Pauliui Vaineikiui OFM, kuris tuo metu studijavo Italijoje. Koks buvo mano džiaugsmas, kai gavau jo laišką su padėrinimu tapyti toliau ir siuntinuką su pigmentiniais dažais! Ikonografija mano gyvenime yra labai lėtas ir gilus procesas: pirmiausia susipažįstu su asmeniu – šventuoju, kurį norėčiau tapyti, surenku jo biografiją, nagrinėju jo pamaldumą, susirandu kuo įvairesnių jo ikonų... Kaip su žmogumi –

iš lėto kuriu santykį. Ikonos tapymas man yra malda – labai realus, apčiuopiamas buvimas kartu su Dievu, buvimas Jame. Būtent per šią maldą labai aiškiai suprantu apaštalo Pauliaus žodžius: „Juk mes Jame gyvename, judame ir esame.“ Ir taip norisi kuo ilgiau sąmoningai išlaikyti šią būseną – nuolat, kiekvieną gyvenimo akimirką būti Jame. Realiai juk taip ir yra – kiekvieną akimirką mes Jame gyvename, judame ir esame, tik aš pati kartais gyvenu taip, lyg Dievo nebūtų.

– **Jūsų socialinės veiklos gimė iš pačios patirčių ir skaudžių išgyvenimų?**

– Mano gyvenime ne viskas taip gražu, kaip iš šio pasakojimo gali atrodyti. Buvo visko. Paauglystėje patyriau klinikinę mirtį. Tarsi iš palubės mačiau savo kūną, gulintį apačioje, vėliau atsідūriau visiškoje tuštumoje ir akinančioje šviesoje. Balsas manęs klausė: „Ką padarei, kad atėjai čia?“ Pamenu, kad kūno neturėjau, neturėjau rankų, bet sąvoka „nusviro rankos“ tą akimirką įvardija geriausiai. Nieko nenuveikiau. Tas pats balsas pasakė: „Tai grįžk ir padaryk...“ O ką liepė padaryti – nebeprisimenu. Žinau tik, kad nubudus mano gyvenimas radikaliai pasikeitė. Lyg burtų lazdele mostelėjus, dingo mano seni, nuolat į klystkelius traukiantys draugai, o susitikau Vilniaus Žvėryno parapijos jaunimą, paskui – pasauliečius pranciškonus. Pernelyg ilgai tektų pasakoti visas smulkmenas. Tiesiog Dievas paėmė ir perkėlė mane iš vienos gyvenimo terpės į kitą. Tai priėmiau kaip man suteiktą antrą

galimybę. Neprisiminiau, ko manęs prašė, tad visą gyvenimą klausiu šv. Pranciškaus žodžiais: „Ko Tu iš manęs nori, Viešpatie? Ką nori, kad padaryčiau?“ Ir darau, kas, manau, galėtų bent iš dalies atitikti Jo valią. Žinoma, nesu tobula, nuolat „grybauju“, bet nuoširdžiai stengiuosi, kad man autoritetu būtų vien tik Dievas, o mano gyvenimo dienos atitiktų Šventojo Rašto gaires.

Jaunystėje, kaip ir visos merginos, svajojau apie jaukius namus, didelę ir mylinčią šeimą. Tačiau baisiausias mano gyvenimo etapas ištiko, kai ištekėjau už alkoholiko, narkomano ir lošėjo. Tikėjau, kad meilė ir gerumas net akmenis gali sutrupinti, bet laikui bėgant suvokiau, kad to norėti privalo abu. Abu kartus iš ligoninės su naujagimiais grįžusi namo radau tik plikas sienas ir tuštutėlį butą – viskas buvo išparduota. Mačiau, kad toks gyvenimas naikina ne tik mane, bet žaloja ir vaikų psichiką. Šiandien suprantu, kad pats geriausias mano gyvenimo sprendimas buvo skyrybos. Matau, kaip auga mano vaikai ir jais džiaugiuosi. Matau, kad būdama arti žmonių, turiu daugybę galimybių atsiverti pranciškoniškosios šeimos pašaukimui.

– Nemažai savo laiko skiriate visuomeninei veiklai?

– Visuomeninės veiklos turiu labai daug. Kretingos parapijoje esu išrinkta Pastoracinės tarybos nare, atsakinga už viešuosius ryšius. Bandau surinkti informaciją apie visus renginius ir dalytis ja parapijos tinklalapyje bei feisbuke. Kiekvieną šeštadienį, kai visi normalūs žmonės miega, keliuosi, maketuojau ir išsiuntinėju parapijos naujienlaiškį. Pasauliečių pranciškonų ordine dar esu

„Kretinga: čia pilna neatrastų nuostabių kampelių. Priėjau liepto galą... Bet čia visai smagu pasėdėti ir pasvajoti. Kaip gera pažvelgti į pasaulį kitu kampu“, – džiaugėsi Jolanta.

Manto Pelecko nuotr.

Telšių regiono ugdymo magistrė, tad kartais keliaujame po Žemaitiją lankydami brolijas, palaikydami jas tikėjime ir brolystėje, organizuojame susitikimus, rekolekcijas...

Kiekvienam krikščioniui būtina bendruomenė, kurioje lyg akmenėliai maiše gludinasi visos mūsų puikybės apraiškos. Tik būdami kartu galime augti tikėjime, augti kaip asmenybės ir išlikti žmonėmis vienišume paskendusiam ir pamažu išprotestančiame pasaulyje.

– Ar lieka laisvalaikio?

– Jau minėjau, kad mano istorinės paieškos trunka naktimis ir savaitgaliais. Kartais kelis mėnesius vynioju istoriją ir pamirštu, kas yra miegas. O paskui miegu, miegu ir miegu. Taigi laisvalaikis labai įvairus, o dažniausiai ir nenuspėjamas. Per naktis tyrinėju suskaitmenintus užsienio archyvus,

pildau ir tvarkau Lietuvos giminės medžius internetiniame portale *geni*. Mėgstu keliauti. Su draugais po nedidelį etapą einame *Camino Lituano* kelią. Su vaikais susidarome maršrutą ir važiuojame ieškodami lobių pagal *Geocaching* programėlę. Ieškoti lobių labai patiko, tad Kretingoje prislapsčiau lobių čia atvykstantiems svečiams. Prie jūros mėgstu būti ankstyvą pavasarį ar vėlyvą rudenį, o vasaros chaoso Palangoje vengiu.

– Kaip į tai žiūri jūsų šeima?

– Mano šeima – tai aš ir du mano jau beveik suaugę vaikai. Labai jais džiaugiuosi. Galiu su jais kalbėtis apie viską. Jie palaiko mano pačias utopiškiausias idėjas, o dabar jau ir patys ima kurti ir vykdyti savo sumanymus. Kad ir kaip tau būtų gera kažkur, tu nori grįžti namo, nes ten esi laukiamas ir mylimas. Tai yra šeima.

Bendravimas su žirgais – savo vidaus pažinimas.

Manto Pelecko nuotr.